

ПИСМО ПАТРИЈАРХА ЈОСИФА РАЈАЧИЋА ИЗ 1850.ГОДИНЕ

Владан Гавриловић

Универзитет у Новом Саду

У револуционарним збивањима 1848/1849.године српски народ у Хабзбуршкој монархији се нашао на супротној страни од мађарског народа и његових представника, што је довело до грађанског рата и суровости у борбама два народа. Осим великих људских жртава, борбе су довеле и до великих материјалних губитака, где на жалост, између осталог са мађарске стране према српској, нису били поштеђени ни сакрални објекти. У овим борбама, посебно у офанзиви мађарске војске на пролеће 1849.године страдало је небројено много цркава и манастира српског народа, чија је штета процењена на преко милион форинти сребра. Патријарх Јосиф Рајачић у свом писму руском цару Николају I, је тражио помоћ за српски народ у Монархији, доносећи при томе списак свих страдалих цркава на тлу Монархије.

Кључне речи: Срби, Мађари, Револуција 1848/1849, верски објекти, патријарх Јосиф Рајачић, цар Николај I.

Револуција у Хабзбуршкој монархији 1848.године започета је на целој њеној територији у знаку «слободе и народности». Срби у Монархији су се са таквим мислима и осећањима укључили у пештанска мартовска збивања кличући слободи и равноправности, али у погледу народности (нације). Управо та тежња за заштитом, односно слободом и равноправношћу своје нације је постала веома брзо камен спотицања у српско-мађарским односима, који су имали прворазредну улогу на територији јужне Угарске, односно будуће Српске Војводине¹.

Са друге стране вође мађарске Револуције су веровале «да заједничка слобода повезује људе чвршћим нитима него националност»². Такав став као и тежња Мађара да своју нацију издигну изнад осталих у Угарској са теоријом да су сви грађани једне земље и да тиме припадају једној (мађарској) нацији је довело до нетрпељивости и нетолеранције према другим народима у Угарској. Српска новосадска делегација је примљена на разговоре са Лајошем Кошутом 8.априла 1848. у Пожуну. У почетку се Кошут држао одмерено покушавајући да увери српску делегацију да ће народности у новој мађарској држави бити поштоване и да ће их све обједињавати мађарски као државни језик. Како је Ђорђе Стратимировић у име делегације тражио доста отворено да Срби добију своја привилегијална права и да им буде осигурана самоуправа, а Кошут инсистирао на мађарском политичком народу разговор је до краја постао напет и претећи, што је условило даља дешавања и нарастање тензија на тлу јужне Угарске са обе стране³. Активно укључивање у одбрану својих националних права је код Срба у Угарској довело до стварања сопственог националног, народног покрета, у историографији прозваног Српски народни покрет. Његова највећа узданица су били шајкаши, који су одбранили

¹ О уводним збивањима Револуције и почетка стварања српских националних програма и проглашењу Српске Војводине на Мајској скупштини види: Игњатовић 1953, 70–79; Шпира 1983, 3–57; Гавриловић С. 2000а, 7–33; Кркљуш 2002, 391–392; Микавица 2005, 23–38; Микавица, Гавриловић, Васин 2007, 241–244.

² Шпира 1983, 8; Гавриловић С. 2000, 11.

³ Поповић 1954, 11–12; Капер 1996, 60–63; Гавриловић С. 2000б, 53–54.

Сремске Карловце од изненадног напада генерала Храбовског 12. јуна, што је условило коначно избијање српско-мађарског рата. Они су својом пожртвованошћу, храброшћу и личним залагањем убрзо постали најзначајнији фактор за даље одржање и ширење Српског народног покрета⁴. Неки од њих су у овим ратним, јуначким данима оставили своја сведочанства, своје мемоаре за наредна будућа покољења. Први који је оставио траг и сведочење о збивањима у Српском народном покрету, износио је своја лична запажања у виду мемоара, био је правник и уредник Летописа Матице српске Јован Суботић. Он је то учинио у више наврата, први пут у две брошуре објављене у Загребу 1849. године, још за време трајања Револуције. У ове две брошуре изашле на немачком језику, Суботић је желео да докаже да Срби у Угарској нису нимало криви за сукоб и рат са Мађарима. Да би то доказао он се у њима укратко осврнуо на историјску прошлост Срба у Угарској и изнео је статистичке податке о броју Срба у Монархији, као и основне корене сукоба са Мађарима који су пре свега избили због тежње увођења мађарског језика и негације било ког другог на територији Угарске. Срби су, како истиче Суботић, желели сарадњу са Мађарима на пољу једнакости и слободе народа и језика, што је било неприхватљиво за мађарску страну, јер им је одговарано, већ 17 марта да у Угарској не може постојати друга нација осим мађарске, што је било неприхватљиво за српску, па и све остале немађарске народе у Угарској, што је временом довело до сукоба. Суботић се у више наврата, кроз своја различита дела, дотицао и подсећао на револуционарна збивања, увек истичући да је питање језика и његове примене био основни проблем и да су Мађари могли бити толерантнији, а тиме и договор постигнут. Мемоаре чији се поједини делови односе на револуционарна збивања 1848/1849. године су осим Суботића оставили многи јавни делатници код Срба у Угарској. Поменућемо само неке: Јован Стефановић-Виловски, Ђорђе Стратимировић, Новак Голубски, Јаков Игњатовић, Михајло Полит Десанчић...⁵

Сваки од ових судеоника је у својим делима оставио и податке о нечувеној и до тада незабележеној нетрпеливости Мађара према Србима у Монархији. Паљења, убијања, силовања, протеривања становништва су са офанзивом мађарске војске на пролеће 1849. постала готово нормална ствар. Осим великих до тада незабележених злочина Мађара над Србима у Монархији, навешћемо само неке од небројено много забележених примера и то само у цивилном (без Шајкашке и Банатске границе) делу Српске Војводине: у Мартоношу, Старој Кањижи, Ади, Молу, Петровом селу, Старом Бечеју, Сенти, Фелдвару, Сентомашу (Србобрану) побијено је, на различите начине, 1071 лице српске националности, од чега само њих 59 судском одлуком. У Белој Цркви је забележено 70 побијених Срба. Са додатком Бочара, Мокрина, Кумана, Башаида и града Темишвара са банатске; Петровог села, Старог Футога, Пачира, Кулпина, Баје са бачке; као и Каменице са сремске стране број побијених (уморених) Срба у Провинцијалу Српске Војводине износио је 2095 лица⁶.

Осим тога, на територијама најугроженијим мађарском офанзивом 1849. године, пре свих Бачке и Баната, су од мађарске руке страдали и српски духовни споменици (цркве и манастири) који су у великој већини запаљени или до темеља разру-

⁴ Капер 1996, 96–98.

⁵ Крстић 1983, 165–179.

⁶ Гавриловић С. 2002, 116–172.

шени. О њиховом броју на овим територијама, односно деловима Српске Војводине речито сведочанство нам је оставио српски патријарх Јосиф Рајачић са подацима о штети сваког од њих. Он је у свом писму упућеном из Беча руским царским властима 1850. године навео да је српски народ, само у Српској Војводини, од Мађара претрпео катастрофалну штету, која се, сагледана кроз разорене цркве и манастире, мерила цифром од преко милион рајнских (златних) форинти. Патријарх је у писму тражио сваку помоћ од руске владе износећи податке о свирепости, бестијалности и крвожедности Мађара према Србима, при чему је «150.000 душа Сербског Народа лишанесја домов своих, лишанесја всјаког одјенија, лишанесја всјаког Богослуженија наставленија и духовнаго утешенија»⁷. Исто тако Рајачић је у писму изнео податке о страдању српских цркава и манастира на овој територији наводећи да је «Свирепоство сих врагов 115 Храмов Божиих ово со всеом овоже от части разорено је и всех во богослужанију потребних утварей и книга лишениих»⁸. За сваки од њих је сачињена забелешка, која је дата у оригиналној табели заједно са реченим писмом.

Рајачић између осталог наводи да је цар Фраања Јосиф специјалним указом доделио помоћ «убогим и всего обнаженным» која је износила милион форинти сребра. Овај фонд од милион форинти се односио на Бачку и Банат. Од тога се поделило 500.000 форинти на овим подручјима, а других 500.000 је дато у зајам без интереса (камате)⁹. Даље, је патријарх писао да је то недовољно, јер је само штета у православним црквама и манастирима Српске Војводине у истом толиком износу. Стога патријарх тешка срца описује ово стање: «Сија ужаснаја судбина народа, – егоже недостойнои пастир ест – и иже преже двоју лету во всјаком изобилии бејаше, раздирает утробу моју, и гонит мја, еже по всјуду искати ему помошчи и просити милостињи». Зато с дозволом највиших царских власти патријарх упућује своје молбе за помоћ руском цару и народу¹⁰.

Надаље је патријарх сачинио табеле страдалих цркава и манастира у Српској Војводини односно на територијама Бачке, Темишварске, Вршачке и Будимске епархије.

Највише је страдала Бачка епархија у којој је процењена штета износила 898.239 форинти и 40 круцифера, што је износило 68,6% од укупне штете свих наведених епархија у износу од 1308.137 форинти и 27 круцифера. У оквиру Бачке епархије највише је страдао новосадски протопопијат у износу од 453.691 форинте и 56 круцифера, односно нешто више од 50,5% целокупне штете у Епархији. Од тога је највећа штета износила у Новом Саду. 129.295, 26 круцифера, односно нешто мање од 28,5% штете у целом новосадском протопрезвитерату. Такође је забележено да је највећу штету од новосадских храмова претрпео храм посвећен Светом Георгију (данашња Саборна црква) и то у износу од 95.433 форинте и 45 круцифера, односно нешто више од 73,8% штете свих новосадских храмова. (Поред Саборног храма у потпуности је страдао и владичански двор. Саборна црква је проширена и уређена, а владичански двор саграђен за време бачког владике Висариона Павловића (1731–1756))¹¹.

После Новог Сада највећу штету је претрпео Сентомаш (Србобран) чија је једина црква посвећена Петру и Павлу била у потпуности уништена и изгорела. Износ штете у њој је био

⁷ Писмо патријарха Јосифа Рајачића упућено руском цару Николају II се данас налази у Рукописном одељењу Матице српске у Новом Саду у фонду писама (манускрипта) под бројем – 4376. Даље у тексту: РОМС, М – 4376.

⁸ Под вразима је патријарх подразумевао Мађаре. (РОМС, М – 4376).

⁹ Стајић 1951, 303.

¹⁰ РОМС, М – 4376.

¹¹ Гавриловић В. 2006, 195–203; РОМС, М – 4376.

162.691 форинта и 2 круцифера, односно нешто више од 35,8% укупне штете у новосадском протопопијату¹².

¹² ПОМС, М – 4376.

Велика штета је забележена и у Шајкашкој, односно жабаљском протопресвитерату. Забележена штета је износила 209.044 форинте и 2 круцифера, што је било нешто више од 23,4% укупне штете у Бачкој епархији. Све цркве у овом протопресвитерату су изгореле, док је црква у Госпођинцима са свих страна разорена. С обзиром да је Шајкашка са својим граничарима представљала главну снагу Српског народног покрета, Мађари су продором у њу, на пролеће 1849, показали невероватну мржњу¹³.

¹³ ПОМС, М – 4376.

Доста велику штету су претрпеле цркве и у сегединском протопресвитерату. Код њих је забележена штета у износу 205.234 форинте, односно скоро 23% укупне штете у Бачкој епархији. У овом протопресвитерату највише су страдале цркве у Ади, Мољу, Сенти, свака са процењеном штетом од више од 30.000 форинти, а најмање црква у Сегедину у износу од неколико стотина форинти¹⁴. У оквиру Бачке епархије страдао је, али не у толикој мери и сомборски протопресвитерат, за који немамо појединачне него групне податке. Укупна штета у протопресвитерату је износила око 30.000 форинти, односно нешто више од 3,3% укупне штете у Бачкој епархији¹⁵.

¹⁴ ПОМС, М – 4376.

¹⁵ ПОМС, М – 4376.

Темишварска епархија је имала мање штете у односу на Бачку епархију. Укупна штета на црквеним објектима у Епархији је износила 273.400 форинти и 33 круцифера, што је било 20,9% од укупне штете свих епархија. У оквиру Епархије највише је страдао бечкеречки протопопијат, у износу од 108.739 форинти, односно нешто мање од 39,8% штете свих цркава у Темишварској епархији. Најмања штета је била у липовачком протопресвитерату, у износу од 172 форинте и 3 круцифера односно знатно мање од 1% укупне штете у Епархији. У овом протопресвитерату је забележено као страдало само једно место – Кесин, односно црква у њему¹⁶. Највећу појединачну штету су имале цркве у Перлезу, Чоки и Томашевцу, све три у великобечкеречком протопресвитерату, које су скоро до темеља биле уништене. Цркве у Томашевцу и Чоки су биле посвећене Светом Николи, а црква у Перлезу је била посвећена Успењу свете богородице. Црква у Чоки је скроз порушена, док је томашевачка у потпуности изгорела, а перлешка била знатно оштећена¹⁷. Шета у томашевачкој цркви је износила 51913 форинти, што је било мало мање од 47,8 % штете у великобечкеречком протопресвитерату, односно скоро 19 % штете свих страдалих цркава у Епархији. Перлешка црква је претрпела штету од 25183 форинте, односно приближно 23,1 % штете у великобечкеречком протопресвитерату, т.ј. 9,1% штете свих страдалих цркава у темишварској епархији. Црква у Чоки је сасвим била порушена, а штета у њој је износила 16247 форинти и 30 круцифера, што је износило нешто мање од 15% штете у великобечкеречком протопресвитерату, односно приближно 6% штете свих цркава у поменутој Епархији¹⁸.

¹⁶ ПОМС, М – 4376.

¹⁷ ПОМС, М – 4376.

¹⁸ ПОМС, М – 4376.

Вршачка епархија је имала знатно мање штете у односу на Бачку и Темишварску епархију. Укупна штета на црквеним објектима у овој Епархији је износила 103.747 форинти и 14 круцифера, што је било око 7,9% од укупне штете свих епархија. У оквиру Вршачке епархије највише је страдала црква у месту Врачев Гај, посвећена Светом вазнесењу господњем, која

је била до темеља порушена, а процењена штета износила 50.000 форинти, односно нешто мало мање од 48,2 % штете у целој Епархији¹⁹. У овој епархији знанто је страдао и манастир Златица, који је био посвећен Светом Сави, а процењена штета је износила 17.144 форинте и 53 круцифера, односно нешто више од 16,5% штете у Епархији²⁰.

¹⁹ ПОМС, М – 4376.

Напоследку у Будимској епархији је страдала само једна црква и то у Коморану, која је била изгорела а штета јој је процењена на 32.750 форинти²¹.

²⁰ ПОМС, М – 4376.

На основу горе приказаног можемо закључити да је српски народ у Хабзбуршкој монархији у револуционарним збивањима 1848/1849.године био изложен не само великим људским жртвама, него и материјалним, у које спадају и сакрални објекти једног народа друге вере, који су безочно уништавани, да би се избрисало било какво постојање Срба на тим просторима. За црквене објекте није отворен никакав зајам, српски народ је готово сам, уз симболичну помоћ Русије у богослужбеним књигама обнављао своје порушене и погореле цркве, доказавши уједно, своје постојање и дуго трајање на овим, за њих, туђим, просторима Хабзбуршке монархије, односно Јужне Угарске.

²¹ ПОМС, М – 4376.

Оригинал писма и табеле штете на црквеним објектима са нашим интервенцијама у угластим заградама гласе:

Молбеное Писмо

Његове Светости Сербскога Патриарха Јосифа Рајачића поднешеное Императору Россиискому Николају у коем проси от негa помоћии оњем православним црквама и Србском Народу кои су у [1]849 љетнои револуции пострадали.

Ваше Императорское Величество

Милостивеишии Государ !

Перо мое преслабо ест, во еже си јасно описати могло неслушанное безчеловечност дела каковаје Венгри Сербам в речении [1]848 и [1]849 содетали. Свирепост во их непростирало сја такмо на оружанија вои, но и на невинаное даже во утрок матернои сузнаја чада, девицои, женнои, држахлија, старцои и старицои падшија во област их. Все что не могло спасти сја бегством без различия пола, и возраста било истреблено и посткасмо доми разграбление бегли предаваели очију. Стада овец, говјад и конеи бесни отгонајем; постателнија вешчи ашче понестисја немогли, охгнем сожигалисја. Особену свирепост вовали Венги и полгалисја на С[ветои] Храмои Божија, аки би и с Богом и со свјатими его рат имели: медше во церков, св[етом] Иконам Христа Спасителя и преч[асне] Богоматере и прочих Свјатителии метали, очи ископавали, во С[ветом] Олтару отвезоше, с[вети] Кивот, хранимаја, тамо всјатају просипали и ногами тамо попирали, всја утвари церковнија, целу каковују имущија грабили, напоследок книги пред Иконостас, предали пламени и самују церков. Словом конечное истребление, како народа Сербскога, тако и православия его умислиша.

Свирепоство сих врагов 115 Храмов Божиих ово со всеом овоже от части разорено је и всех во богослужанију потребних утварей и книга лишениих. Болше 150.000 душа Сербскога Народа лишајутсја домов своих, лишајутсја всјакаго одјенија, лишајутсја всјакаго Богослуженија наставленија и духовнаго утешенија. Лисом подобно, изрили подземнаја рови, идеже от

мраза спастисја мчјашче, всјакаго земнаго блага лишени алчушчеи и жаждушчиі Бога спасајешчаго!!! Не может јазик изреци-терпит и Бог вест доколе еше терпети будет. Вем тогију, јако да крајнаго очајнија и погибели пришел ест.

Во сем печалном положениі Сербскаго Народа скори помошник јавилнесја наш млади Император Франц Јосиф, иже всевисочаишим указом во месец Септемвриі решил разделит убогим и всего обнаженим 500.000 ф[оринти], а иноих 500.000 ф[оринти] наложил раздати таковим страдалцем, иже во неко-лико лет пријато је возвратити могут. Но сија благоутребаја помоч, еле довлест на велми мало е времја сохранили Народ от глада, и најже потреби одевение, објуталишчеко обрабосастију нуждној куту и орудие, невозможно вотуду прискубети, еше же мењше разорения Храми Божијаучилишча в ново воздвиг-нути и потребними снабдети. Что би продолжити на времја бед-ној овој и чад своих живот, не остане у бостраждушчим инное средство, разве за ничто другим, земли своја оддати, просјашче подајние. Сија ужаснаја судбина народа, – егоже недостойној пастир ест – и иже преже двоју лету во всјаком изобилии бе-жаше, раздирает утробу моју, и гонит мја, еже по всјуду искати ему помочи и просити милостињи. Сего ради с дозволением всемилости А[устр]искаго моего Государја Императора и его Министарства дерзају припасти к ногам вашего Императорс-кога Величества смиренитише просја, что би милостивеишии взор ваш на беди – полнос состојание православнаго Сербска-го Народа обратити, и ему образом вашему Императорскому Величеству благопријатним скору помощ уделати благоутроб-но изволили.

Просја всевишњаго Бога јако да будет мзда ваша многа на небесих, во глубочаишем страхопочитании ест.

Вашего Императорско Величества нижаишии раб и сми-ренишии богомолец Јосиф Патриарх. Во Виеннедне 25 ° фев-руариа .1850.

І. Богоспасения Епархиа Новосадско: Бачка

Протопресвитерат *Новосадскии*

№	Име града или веси	Кои Храм Цркве	Какову тшчтету имует	На колико оценена тшчета в флорених сребрјаних
1	Нови сад свободна Крал[евска] варош	С[ветаго] Вел[икомученика] Георгии	ограблена и погорела	95433 [флоренов] 45 хр[уциферов]
2	Другаја црков	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]це	ограблена	5062 [флоренов] 37,5 хр[уциферов]
3	Третаја це[рков]	С[вета] Трие Јерасии	ограбл[ена] и погорела	15580 [флоренов]
4	Четвртаја це[рков]	С[ветаго] Отец Николаи	са всех почти разорена	7990 [флоренов] 4 хр[уциферов]
5	Пјатаја це[рков]	С[вети] Јоанн Предтеча	ограблена	5229 [флоренов] 12 хр[уциферов]
6	Ченеиска	Сош[ествиа] С[ветаго] Духа	погорела	6000 [флоренов]

7	Стари Футок торж[еје] место	Косма и Дамјан	врло повреж[дена] и ограблена	10280 [флоренов] 58 хр[уциферов]
8	d[ato]	С[ветаго] Благовушчениа	dato	10280 [флоренов] 58 хр[уциферов]
9	Пирош вес	Св[етиих] А[постол]а Петра и Павла	порушена	27705 [флоренов] 20 хр[уциферов]
10	Бегеч d[ato]	С[ветиих] Ап[остола] и Ев[анђелисти] Луки	ограбл[ена] и повреждена	10797 [флоренов] 4 хр[уциферов]
11	Кисач d[ato]	С[ветии] Трие Јерарси	ограбл[ена] и внутруду порушена	4199 [флоренов]
12	Кулпин	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограблена	9462 [флоренов] 16 хр[уциферов]
13	Деспот Сент Иван	Рож[дениа] С[ветог] Јоанна Предтеч[е]	d[ato]	946 [флоренов] 24 ^{1/2} хр[уциферов]
14	Старе Шоове	С[ветог] Николаи	d[ato]	148 [флоренов] 45 хр[уциферов]
15	Стари Кеер	d[ato]	d[ato]	25886 [флоренов] 40 хр[уциферов]
16	Стари Врбас	С[ветог] Вав[едения] Пресв[ете] Б[огороди]це	ограблена и от части порушена	16996 [флоренов] 8 хр[уциферов]
17	Турија	С[ветог] Николаи	ограбл[ена] и погорела	39001 [флоренов] 24 хр[уциферов]
18	Сент Томаш	Св[етиих] А[постол]а Петра и Павла	погорел[а] и порушена	162691 [флоренов] 2 хр[уциферов]
19	Надаљ	Рож[дениа] С[ветог] Јоанна Предтеч[е]	ограбл[ена] и погорела	14002 [флоренов]
20	Госпођинци		са всем почти разорена	24521 [флоренов] 12 хр[уциферов]

Протопресвитерат Жабалскии

№	Име града или веси	Кои Храм Цркве	Какову тшчтету имует	На колико оценена тшчета в флорених сребрјаних
21	Чуруг	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограбл[ена] и погорела	19066 [флоренов] 43 хр[уциферов]
22	Жабаль		ограбл[ена] и погорела	27617 [флоренов] 52 хр[уциферов]
23	Ђурђево	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограбл[ена] и погорела	13966 [флоренов] 32 хр[уциферов]

24	Сент Иван	С[ветог] Вел[икомученика] Димитрии	ограбл[ена] и погорела	36567 [флоренов] 48 хр[уциферов]
25	Кааћ	С[ветог] Николаи	ограбл[ена] и погорела	32347 [флоренов] 32 хр[уциферов]
26	Горни Ковил	Св[етог] Ап[остола] Тома	ограбл[ена] и погорела	17720 [флоренов] 29 хр[уциферов]
27	Долни Ковил	С[ветиих] Ап[остола] и Ев[анђелисти] Луки	ограбл[ена] и погорела	16054 [флоренов] 41 хр[уциферов]
28	Гардиновци		ограбл[ена] и погорела	6753 [флоренов] 23 хр[уциферов]
29	Вилово	С[ветии] Стефан Крал Дечански	ограбл[ена]	426 [флоренов] 16 хр[уциферов]

Протопресвитерат *Сегедински*

30	Фелдвар	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограбл[ена] и погорела	21730 [флоренов] 17 хр[уциферов]
31	Старои Бечеи Варош привилегијата	Рож[дениа]С[ветог] Јоанна Предтеч[е]	ограблена и врло повреж[дена]	28321 [флоренов] 58 хр[уциферов]
32	Петрово село вес	С[ветог] Николаи	ограблена и врло повреж[дена]	18798 [флоренов] 40 хр[уциферов]
33	Мохол d[ato]	С[ветии] Савва Архипаст[ир] сербски	ограблена и врло повреж[дена]	12043 [флоренов]
34	Ада d[ato]	С[ветиих] Благовешч[ии]	ограблена и врло повреж[дена]	33426 [флоренов] 17 хр[уциферов]
35	Сента d[ato]	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и врло повреж[дена]	31936 [флоренов] 3 хр[уциферов]
36	Стара Канижа вес	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и врло повреж[дена]	26153 [флоренов] 9 хр[уциферов]
37	Мартонош d[ato]		ограблена и врло повреж[дена]	30743 [флоренов] 28 хр[уциферов]
38	Сегедин своб[одна] Крал[евска] варош	С[ветии] От[ец] Николаи	ограблена и врло повреж[дена]	931 [флоренов] 25 хр[уциферов]
39	d[ato]	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и врло повреж[дена]	236 [флоренов]
40	Шандор вес	С[ветог] Вел[икомученика] Димитрии	ограблена и врло повреж[дена]	913 [флоренов] 50 хр[уциферов]

Протопресвитерат *Сомборскии*

41	Сомбор своб[одна] Крал[евска] варош	С[ветог] Вел[икомученика] Георгии		
42	d[ato]	С[ветии] Јоанн Предт[еча]	тшчета сих церквеи [набројаних у сомборском протопрезвитерату] ешче нест оцтенена, износит обаче около	30000 [флоренов]
43	Кула торжишче место	С[ветии] Ев[ангелиста] и Ап[остол] Марко		
44	Пачир вес	Св[етиих] А[постол]а Петра и Павла		
45	Сивац d[ato]			
46	Бач прив[илегована] варош	С[ветии] От[ец] Николаи		

Сум[м]а тшчети Епарх[ии] Бачкија 898239 [флоренов] 40 хр[уциферов]

II. Богоспасен[иа] Диецеца Темишварскаја

Протопресвитерат *Темишварскии*

№	Име града или веси	Кои Храм Церкве	Какову тшчету имует	На колико оценена тшчета в флорених сребрјаних
47	Темишвар свободна Крал[евска] варош	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограбл[ена] и повреж[дена]	3480 [флоренов] 56 хр[уциферов]
48	d[ato] Фабрика предградие	С[ветог] Пр[орока] Илие	ограблена	315 [флоренов]
49	d[ato] Предгра[дие] Фабрика	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограблена и повреж[дена]	--
50	d[ato] Предгра[дие] Махала	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	2393 [флоренов]
51	Стари Мајуров предгра[дие] град[а] Темишвара	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и повреж[дена]	444 [флоренов] 57 хр[уциферов]
52	Варијаш вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	164 [флоренов] 45 хр[уциферов]
53	Парац вес	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и повреж[дена]	8000 [флоренов]
54	Гирода вес	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограблена и повреж[дена]	34 [флоренов]
55	Ченеи вес	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и повреж[дена]	400 [флоренов]

Протопресвитерат *Нчевачкии*

56	Панчево милитар[арски] Комунитет	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и повреж[дена]	298 [флоренов] 46 хр[уциферов]
57	Ковин вес	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и повреж[дена]	32 [флоренов] 30 хр[уциферов]
58	Црепаја вес	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и повреж[дена]	1470 [флоренов]
59	Идвор вес	С[ветои] Благовешч[ии]	ограблена и повреж[дена]	639 [флоренов]
60	Уздин вес	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограблена и повреж[дена]	1600 [флоренов] 43 хр[уциферов]
61	Јарковац	С[ветог] Возн[есења] Господне[г]	ограблена и повреж[дена]	482 [флоренов] 57 хр[уциферов]
62	Иланджа вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и погорела	31592 [флоренов]
63	Ново село вес	Сош[ествија] С[ветог]а Духа	ограблена и повреж[дена]	4301 [флоренов] 52 хр[уциферов]

Протопресвитерат *Вел[ико]кикиндскии*

64	Башахид вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	6010 [флоренов] 36 хр[уциферов]
65	Меленци вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	9846 [флоренов] 45 хр[уциферов]
66	Тарраш вес	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	погорела и порушена	6773 [флоренов] 12 хр[уциферов]
67	Куман вес	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена и повреж[дена]	289 [флоренов] 30 хр[уциферов]
68	Нови Бечеи торж[еје] место	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена	1107 [флоренов] 56 хр[уциферов]
69	Беодра вес	С[ветии] Перв[омученик] Стефан	ограблена	270 [флоренов]
70	Карлово вес	С[ветии] Арх[ангел] Михаил	ограблена	1141 [флоренов]
71	Бочар вес	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена] и повреждена	154 [флоренов] 9 хр[уциферов]
72	Хидош вес	С[ветаии] Архистратизи	ограбл[ена] и повреждена	3154 [флоренов] 16 хр[уциферов]

73	Падеи вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	3006 [флоренов] 24 хр[уциферов]
74	Тиса Сент Миклош	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и повреж[дена]	1825 [флоренов] 46 хр[уциферов]
75	Јосифово вес	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена] и повреж[дена]	8402 [флоренов] 46 хр[уциферов]
76	Керестур вес	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограбл[ена] и повреж[дена]	4763 [флоренов] 50 хр[уциферов]

Протопресвитерат *Чаковскии*

77	Канак	С[ветии] Савва Архие[реј] Сербски	ограбл[ена] и повреждена	3600 [флоренов] 56 хр[уциферов]
78	Дента вес	Успен[иа] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и повреж[дена]	224 [флоренов]
79	Толвадиа вес	С[ветии] Архистратизи	ограблена и повреж[дена]	224 [флоренов]
80	Пир вес	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена] и повреж[дена]	300 [флоренов]

Протопресвитерат *Чанадскии*

81	Чанад Србскии вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограбл[ена] и повреж[дена]	1312 [флоренов] 48 хр[уциферов]
82	Оросламош	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограбл[ена] и повреждена	3409 [флоренов] 58 хр[уциферов]
83	Деска	С[ветог] Преображ[ения] Господне[г]	ограбл[ена] и повреждена	4990 [флоренов] 55 хр[уциферов]
84	Сириг	Рожд[ества] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена и пороб[лена]	19164 [флоренов] 45 хр[уциферов]
85	Сент Иван	Успен[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и погорел[а]	5011 [флоренов]
86	Пала	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена] и погорел[а]	17010 [флоренов]
87	Турска Канижа	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена]	5575 [флоренов]
88	Санад	С[ветог] Вознесен[а] Господне[г]	ограбл[ена]	20 [флоренов] 17 хр[уциферов]
89	Чока	С[ветии] Архистратизи	ограблена	27 [флоренов]
90	Чернаја Бара	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограблена	933 [флоренов]

Протопресвитерат *Жебелски*

91	Блажово	Успен[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и повреж[дена]	361 [флоренов] 17 хр[уциферов]
92	Вермеш	С[ветог] Вознесен[а] Господне[г]	ограбл[ена] и повреж[дена]	93 [флоренов] 11 хр[уциферов]

Протопресвитерат *Липовачки*

93	Кесин	С[ветии] Архистратизи	ограбл[ена] и повреж[дена]	172 [флоренов] 3 хр[уциферов]
----	-------	--------------------------	-------------------------------	----------------------------------

Протопресвитерат *Великобечкеречки*

94	Велики Бечкерек прив[илегована] варош	Вав[едения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и повреж[дена]	57 [флоренов] 3 хр[уциферов]
95	Арадац вес	С[ветаии] Арх[ангел] Гаврил	ограбл[ена] и повреждена	19 [флоренов] 2 хр[уциферов]
96	Еллемир	С[ветог] Преображ[ение]	ограбл[ена] и повреждена	40 [флоренов]
97	Нејзина	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограбл[ена] и погорел[а]	12130 [флоренов]
98	Чока	С[ветаии] От[ец] Николаи	со всем порушена	16247 [флоренов] 30 хр[уциферов]
99	Томашевац	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограбл[ена] и погорел[а]	51913 [флоренов]
100	Орловат	Вав[едения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и повреждена	536 [флоренов]
101	Фаркаждин	Вав[едения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и повреждена	2114 [флоренов]
102	Леополдово	Стараја церк[ов] С[ветог] Георг[ии]	порушена со всем	500 [флоренов]
103	Перлез торж[еје] место	Успен[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограбл[ена] и весма повреждена	25183 [флоренов]

Сум[м]а тшчети Церквеи Епарх[ие] Тем[ишварские] 273400 [флоренов] 33 хр[уциферов]

III. Богоспасен[иа] Диецеца Вершачка

№	Име града или веси	Кои Храм Цркве	Какову тшчтету имует	На колико оценена тшчета в флорених сребрјаних
104	Монастир Златица	С[ветии] Савва Архиеп[ископ] Сербски	ограблена и погорела со...	17144 [флоренов] 53 хр[уциферов]
105	Субботица вес	С[ветии] Јоан Златоуст[и]	ограблена и повреж[дена]	2396 [флоренов]
106	Молдава	Рож[дества] Јоан Предтечи	ограблена и погорела	12341 [флоренов] 13 хр[уциферов]
107	Дубовац	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена	900 [флоренов]
108	Бошњак	С[ветии] Вел[икомученик] Георгии	ограблена и погорела со...	5200 [флоренов]
109	Врачево Гаи	С[ветог] Вознесен[а] Господне[г]	са всем почти поруш[ена]	50000 [флоренов]
110	Кусић вес	С[ветаии] От[ец] Николаи	ограблена и погорела	15192 [флоренов] 12 хр[уциферов]
111	Марча	С[ветии] Прор[ок] Илиа	ограблена	15 [флоренов] 34 хр[уциферов]
112	Соген	Успен[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена	14 [флоренов] 48 хр[уциферов]
113	Тернова	Успен[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена	125 [флоренов] 21 хр[уциферов]
114	Езериш	Рож[дества] пресвја[те] Б[огороди]ции	ограблена	417 [флоренов] 13 хр[уциферов]

Сум[м]а тшчети Црквеи Епарх[ие] Вршачкија 103747 [флоренов] 14 хр[уциферов]

IV. Богоспас[ения] Диецеца Будимскаја

Протопресвитерат Будимскии

№	Име града или веси	Кои Храм Цркве	Какову тшчтету имует	На колико оценена тшчета в флорених сребрјаних
115	Коморан своб[одна] Крал[евска] варош	Вавед[ения] пресвја[те] Б[огороди]ции	погорела и врло повреж[дена]	32750 [флоренов]

Су[м]ма тшчете всех церк[вои]

	[флоренов]	[хруциферов]
Епархија Новосадско Бачка	898239	40
Епархија Темишварскаја	273400	30
Епархија Вршачкаја	103747	14
Епархија Будимскаја	32750	–
Сумма всех сумм[а]	1308137	27

Библиографија / References

- Гавриловић С. (2000) Политичка борба за Српску Војводину у Аустријској царевини 1848–1849. *Српски покрет у Револуцији 1848–1849*, Зборник радова. Нови Сад.
- Гавриловић С. (2000а) Срби у Револуцији 1848–1849. *Историја српског народа* V/2. Београд.
- Гавриловић С. (2003) *Историјско-политички и биографски списи Јована Суботића из доба Српског покрета у Војводини 1848–1849*. Нови Сад.
- Гавриловић С. (2007) Добановачки Јован. *Српски биографски речник* 3. Нови Сад.
- Гавриловић С. (2007а) Давидовац Дамјан. *Српски биографски речник* 3. Нови Сад.
- Гавриловић С. (2009) Јовановић Зарија Чича. *Српски биографски речник* 4. Нови Сад.
- Голубски Н. (1998) *Успомене из народног покрета 1848. и 1849. године*, Србобран-Сремски Карловци.
- Добановачки Ј. (1895) *Успомене из народног покрета 1848. и 1849. године*. Нови Сад.
- Ђере З. (2000) Дневник краљевског комесара Петра Чарнојевића. *Зборник Матице српске за историју* 61/62. Нови Сад.
- Ђукић А. (1975) Рат у Угарској 1848–1849. *Шајкашка* II. Нови Сад.
- Игњатовић Ј. (1953) *Рансодије из прошлог српског живота*. Нови Сад.
- Капер С. (1996) *Српски покрет у јужној Угарској*. Београд-Ваљево.
- Крстић В. (1983) Српска мемоарска литература о револуцији 1848–1849.године. *Срби и Мађари у Револуцији 1848–1849.године* Зборник радова. Београд.
- Кркљуш Љ. (2002) *Правна историја српског народа*. Нови Сад.
- Микавица Д. (2005) *Српска Војводина у Хабзбуршкој монархији*. Нови Сад.
- Микавица Д. (2007) *Михаило Полит Десанчић, вођа српских либерала у Угарској*. Нови Сад.
- Микавица Д., Гавриловић В., Васин Г. (2007) *Знаменита документа за историју српског народа 1538–1918*. Нови Сад.
- Полит Десанчић М. (1996) *Како је то било у нас Срба у Буни године 1848*. Нови Сад.
- Поповић Д. (1954) Војвођански градови у буни 1848–49. *Зборник Матице српске за друштвене науке* 6. Нови Сад.
- РОМС, М – 4376: Рукописно одељење Матице српске у Новом Саду, фонд писама (манускрипти) бр. 4376.
- Славнић С. (2013) *Шајкашки батаљон од оснивања 1763.до развојачења 1873.године*. Нови Сад-Жабал.
- Томандл М. (1960) Војвода Стеван Шупљикац као главнокомандујући српских војних снага у Војводини 1848.године. *Зборник Матице српске за друштвене науке* 27. Нови Сад.
- Шпира Ђ. (1983) На прагу братоубилачког рата. *Срби и Мађари у Револуцији 1848–1849.године*. Београд.

A LETTER FROM PATRIARCH JOSIF RAJAČIĆ IN 1850.

Vladan Gavrilović

University of Novi Sad

The Revolution of 1848/49 in the Habsburg Monarchy had proclaimed equality and liberty for all. On the basis of that the Serbs have joyfully greeted the events in Hungary, fraternizing with Hungarians. But, since the Hungarian government had a very hard-line attitude towards the question of nationalities, the Serbs had soon started to fulfill their own national programme, creating an autonomous region of Serb Vojvodina, proclaimed on the May Assembly in 1848. The quarrels with Hungarian government on the question of the national freedom and equal national rights for all have soon broken out in an army conflict between Serbs and Hungarians in spring 1848. In these combats, especially during the Hungarian offensive in spring 1849, many civilians have been killed, and material losses have been huge. Even 115 Serbian Orthodox churches and monasteries have been ruined, only on the territory of Serb Vojvodina (Bačka, Banat and Syrmia/Srem). Most of these churches have been burned to the ground, which has been until then unrecorded outrageous savagery of one nation (Hungarians) to the other one (Serbs). The damage on sacral objects has been estimated on one million forints in silver. On this, as well as on suffering of his nation in these revolutionary events of 1848/1849 Serbian patriarch Josif Rajačić has written a letter to the Russian emperor Nicholas I, asking for help for the Serbian people in the Monarchy, also providing a detailed description of their sufferings. He especially had stressed the destiny of the churches, writing whether a certain church has been burned, damaged or destroyed to the ground. Having in mind that it was impossible to receive compensation from the Habsburg emperor, Serbs in the Monarchy had to restore churches and monasteries on their own, confronted with many difficulties, scarceness, repairing them with great waivers until the 1850s.

Keywords: Patriarch Josif Rajačić, Nicholas I, emperor of Russia, Revolution 1848/49, sacral objects